

Kosova

3 AYLIK DIŞ TEMSİLCİLİK RAPORU

Raporlama Dönemi: 2021 Temmuz - Eylül

Raporu Hazırlayan: Priştine Ticaret Müşavirliği

Tablo 1- Kosova'ya Ait Temel Ekonomik Göstergeler

Kosova	2019 (1-12)	2020 (1-12)	2020/2019 % Değişim	2020(1-9)	2021 (1-9)	2021/2020 % Değişim
GSYİH (Cari Fiyatlar - Milyar €)	7,1	6,8*	-4,2*	3,1**	3,5**	12,5**
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	4,68	-3,27*	-169,8*	-3,79**	10,25**	270,4**
Kişi Başına Düşen GSYİH (Cari Fiyatlar - €)	3.986	3.772	-	-	-	-
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	2,7	0,2	-92,5	0,31	2,34	754,8
İşgücü	363.180	347.071	-4,43	354.672***	359.167***	1,2***
İşsizlik Oranı (%)	25,7	25,9	5,05	25,0***	25,8***	3,2***
Cari İşlemler Dengesi (€)	-399.451.231	-480.740.333	20,3	-226,1****	-148,9****	-34,14****
İhracat (€)	383.491.482	474.959.855	23,8	331.796.456	541.275.000	63,1
İthalat (€)	3.496.942.421	3.296.918.338	-5,7	2.317.510.074	3.332.309.000	43,7

Kaynak: Kosova İstatistik Ajansı

- *Tahmini Veriler
- ** Ocak – Haziran Dönemi
- *** Ocak – Mart Dönemi
- **** Ocak – Ağustos Dönemi

DEĞERLENDİRME

2020 Yılı Mart ayından itibaren salgın nedeniyle yaşanan aksaklıklar ve yükselen belirsizlik, toplam talebi olumsuz anlamda etkilemiştir. Talebin kısmi olarak daralmasına nedeniyle 2020 yılı sonu itibariyle bir önceki yılın aynı dönemine göre Kosova'nın toplam mal ithalatında %5,7 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Öte yandan, Kosova'nın ihraç ürünlerinin ekseriyetle madencilik ve hurda metal ürünleri olması sebebiyle, küresel resesyona bağlı olmaksızın 2020 yılı sonu itibariyle mal ihracatı bir önceki yıla göre yaklaşık %23,8 oranında artış göstermiştir.

2021 yılı Eylül ayı sonu itibariyle ise Kosova'nın toplam ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %63,1 artarak 541,2 milyon Avro'ya, mal ithalatı ise yine bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 2021 yılı Eylül ayı sonu itibariyle %43,7 artarak 3.332,3 milyon Avro'ya ulaşmıştır.

Salgın nedeni ile Kosova'nın önemli gelir kaynaklarından olan turizm gelirlerinde önemli bir düşüş yaşanmıştır. Ancak; 2020 yılı içerisinde yurt dışında yaşayan Kosovalı vatandaşların büyük bir bölümünün Kosova'ya gelememesi nedeniyle ülkeye gönderilecek döviz miktarında ve dolayısıyla yatırımlarda ciddi bir düşüş yaşanacağı tahminlerinin aksine; 2019 yılında 851,5 milyon Avro olarak gerçekleşen diaspora tarafından Kosova'ya

gönderilen kayıtlı para miktarının 2020 yılında ise yaklaşık %15,1'lik bir artış göstererek 980 milyon Avro'ya ulaştığı görülmüştür. Ülkeye en fazla para gönderen başlıca ülkeler ise; Almanya, İsviçre, Fransa ve ABD'dir.

2020 yılı sonunda bir önceki yıla göre %34,2 artış göstererek 341,7 milyon Avro olarak gerçekleşen doğrudan yabancı yatırım tutarı, 2021 yılı Ocak – Eylül döneminde, 2020 yılının aynı dönemine göre %23,4 artmış ve 860,4 milyon Avro tutarında yatırım gerçekleşmiştir.

Kosova Merkez Bankası verilerine göre; Türkiye, 2020 yılı sonu itibariyle 377,7 milyon Avro'luk tutar ile Almanya, İsviçre ve Büyük Britanya'dan sonra Kosova'daki 4. yatırımcı ülkedir. Bahse konu verilerin Ticaret Müşavirliğimizce değerlendirilmesi neticesinde, Almanya, İsviçre ve Büyük Britanya'da yaşayan Kosovalıların Kosova'da gayrimenkul alımlarının doğrudan yabancı yatırım olarak kabul edilmesinin bu üç ülkeyi Türkiye'nin önüne taşıdığı anlaşılmaktadır. 2021 yılı Ocak – Ağustos döneminde gerçekleştirilen 321,8 milyon Avro'luk yatırım içerisinde Türk yatırımlarının değeri ise 7,2 milyon Avro'dur.

2019 yılında %4,17 oranında büyüme gösteren Kosova ekonomisi, küresel salgından olumsuz yönde etkilenmiş ve Kosova İstatistik Ajansı'nın açıkladığı kesin olmayan verilere göre, 2020 yılı sonu itibariyle %3,27 küçülmüştür. Kosova devleti salgının ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmek adına çeşitli adımlar atmıştır.

Bu kapsamda, COVID-19 salgınının neden olduğu olumsuz etkilerden sonra ekonomiyi iyileştirmek için var olan bazı yasalara ilişkin ilaveleri veya geçici değişiklikleri içeren Ekonomik Toparlanma Yasası 7 Aralık 2020 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ekonomik Toparlanma Yasası ile uygulanacak doğrudan mali destek paketinin büyüklüğünün yaklaşık 365 milyon Avro olacağı ifade edilmiştir.

14 Şubat 2021 tarihinde gerçekleştirilen erken genel seçim sonucunda 22 Mart 2021 tarihinde Kosova'nın yeni hükümeti göreve başlamış; yeni hükümetin Hükümet Programı da gecikmeli olarak 07/05/2021 tarihinde açıklanmıştır. Kosova Hükümetinin 2021-2025 dönemi programında temel olarak kısa vadede Covid-19 salgınının yönetilmesi ve ekonomik toparlanma konuları yer alırken orta vadede ise yolsuzlukla mücadele ile ekonomik reformlar gibi konulara öncelik verileceği gözde çarpmaktadır.

2021-2025 dönemi için hazırlanan 57 sayfalık programda, 18 yönetim alanı belirlenmiş olup, 165 somut hedef açıklanmıştır. Açıklanan hedefler arasında, 2021 yılının sonuna kadar vatandaşların yüzde 60'ının aşı olması, Sırbistan ile nihai anlaşma yapılması, 1.000 kız öğrenciye burs sağlanması ve 4.000 aileye uygun fiyatta konut sağlanmasını gibi hedefler yer almaktadır. Hükümet programında ayrıca, sağlık sektörünün yeniden düzenlenmesi ve Sağlık Sigortası Kanunu'nda değişiklik yapılması, yolsuzluk ve organize suçların önlenmesi ile adalet sisteminin bütünlüğü ve güvenilirliği konularında devletin kapasitesinin artırılması ve Kosova vatandaşlarına yönelik vize serbestisi sürecinin de tamamlanması yer almaktadır.

Tablo 2- Kosova Dış Ticaretinin Genel Görünümü

	Ülkenin Toplam İhracatı (€)	Türkiye'nin Ülkeden İthalatı (€)	Tr Pay (%)	Ülkenin Toplam İthalatı (€)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (€)	Tr Pay (%)	Türkiye-Ülke Arası Toplam Dış Tic. Hacmi (€)
2018	367.500.353	8.354.466	2,27	3.347.007.206	336.533.018	10,05	344.887.484
2019 Yıllık	383.491.482	7.971.660	2,07	3.496.942.421	431.495.531	12,33	439.467.191
2020 Yıllık	474.959.855	11.073.405	2,33	3.296.918.338	409.459.111	12,42	420.532.516
2021/ 9 Aylık	541.275.000	12.564.000	2,32	3.332.309.000	414.324.000	12,43	426.888.000

Tablo 3- Kosova Aylık Dış Ticaretinin Görünümü

	2020 Ülkenin Toplam İhracatı (Bin €)	2021 Ülkenin Toplam İhracatı (Bin €)	2020 Türkiye'nin Ülkeden İthalatı (Bin €)	2021 Türkiye'nin Ülkeden İthalatı (Bin €)	2020 Ülkenin Toplam İthalatı (Bin €)	2021 Ülkenin Toplam İthalatı (Bin €)	2020 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin €)	2021 Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (Bin €)
Ocak	28.939	42.564	1.024	1.239	221.216	235.838	23.817	28.409
Şubat	35.933	48.408	1.185	1.798	263.392	301.710	29.558	36.192
Mart	32.164	61.807	582	1.215	252.070	382.522	32.991	48.808
Nisan	32.688	61.107	386	1.501	193.974	384.540	21.012	50.160
Mayıs	38.766	57.831	624	820	239.079	366.053	30.356	44.547
Haziran	44.627	72.914	936	1.156	290.804	393.295	42.062	57.831
Temmuz	42.636	62.325	1.306	785	306.377	430.087	40.411	51.745
Ağustos	34.317	64.992	643	2.120	263.305	417.595	34.825	50.357
Eylül	41.725	69.327	612	1.930	287.294	420.669	35.447	46.275
Ekim	50.637		1.136		317.689		40.909	
Kasım	45.799		945		305.743		36.483	
Aralık	46.728		1.695		355.975		41.588	
Toplam	474.959	541.275	11.073	12.564	3.296.918	3.332.309	409.459	414.324

Kaynak: Kosova İstatistik Ajansı

Tablo 4- Kosova Dış Ticaretinin Görünümü (Ürün Bazlı)

Ülkenin Dünyadan İthalatında İlk 10 Ürün					
GTIP 8 Kodu**	GTIP 8 Adı (Türkçe)	2019 (Yıllık) (€)	2020 (Yıllık) (€)	2020 (€) (Ocak – Haziran)	2021 (€) (Ocak – Haziran)
27101943	Petrol veya Bitümlü Minerallerin Gaz Yağları	293.147.202	177.035.807	84.395.163	122.202.562
87033290	Motorlu Taşıt; Dizel/Yarı Dizel (1500cm ³ < Silindir Hacmi =<2500 cm ³)	106.004.047	95.155.734	36.765.423	63.796.559
72142000	Köşeli Çubuklar (Çentik, Yiv, Oluk vb Şekil Bozuklukları Olan)	101.548.923	90.271.378	33.907.681	52.562.921
24022090	Tütün İçeren Sigaralar	68.269.624	62.782.775	29.662.419	38.352.088
30049000	Tedavide/Korunmada Kullanılmak Üzere Hazırlanan Diğer İlaçlar	46.091.683	58.413.313	27.035.184	37.641.299
25232900	Çimento; Portland; Diğer	40.377.230	47.856.599	15.707.621	24.050.347
87033390	Motorlu Taşıt; Dizel/Yarı Dizel (Silindir Hacmi =>2500 cm ³)	45.799.541	43.451.867	15.410.858	29.884.149
22021000	Sular (Tatlandırıcı, Lezzetlendirilmiş) Alkolsüz Diğer İçecekler (Meyve Suyu Hariç)	43.745.652	41.086.846	18.406.564	24.809.025
27160000	Elektrik Enerjisi	53.951.593	35.990.665	23.499.474	46.620.540
39162000	Plastikten Mamuller (Vinil klorür polimerlerinden olanlar)	30.324.111	30.157.322	11.352.110	18.215.082
Ülkenin Dünyaya İhracatında İlk 10 Ürün					
GTIP 8 Kodu**	GTIP 8 Adı (Türkçe)	2019 (€)	2020 (€)	2020 (€) (Ocak – Haziran)	2021 (€) (Ocak – Haziran)
72026000	Ferro – Nikel	51.304.789	80.874.033	53.906.131	46.751.717
39252000	Kapılar, Pencere ve Bunların Çerçeveleri ve Pervazları ve Kapı Eşikleri	13.686.919	18.690.983	7.139.295	10.680.662
94042990	Şilteler, Yorganlar, Diz ve Ayak Örtüleri, Yastıklar	2.916.338	17.758.190	2.446.513	40.814.814
72044990	Dökme Demirin, Demirin veya Çeliğin Döküntü ve Hurdaları	20.818.350	17.173.220	7.826.734	17.002.962
22021000	Sular (Tatlandırıcı, Lezzetlendirilmiş) Alkolsüz Diğer İçecekler (Meyve Suyu Hariç)	11.661.887	13.453.176	6.403.389	8.193.873
26070000	Kurşun Cevherleri ve Zenginleştirilmiş Kurşun Cevherler	13.064.427	11.883.182	5.277.276	7.369.003
73069000	Demir veya Çelikten Diğer İnce ve Kalın Borular ve İçi Boş Profiller	5.980.078	9.592.087	3.659.506	8.654.036
22030001	Malttan Üretilen Biralara	8.688.538	9.056.316	3.415.890	2.987.041
94049090	Diğer, Şilteler, Yorganlar, Diz ve Ayak Örtüleri, Yastıklar	693.348	8.637.009	3.033.466	1.691.542
34011100	Tuvalet için Sabunlar (Tıbbi Ürünler Dahil)	2.925.659	8.122.063	4.689.206	3.431.461

3 Aylık Dış Temsilcilik Raporu
2021 Temmuz - Eylül

Türkiye'nin Ülkeye İhracatında İlk 10 Ürün					
GTIP 8 Kodu	GTIP 8 Adı (Türkçe)	2019 (€)	2020 (€)	2020 (€) (Ocak – Haziran)	2021 (€) (Ocak – Haziran)
27101943	Petrol veya Bitümlü Minerallerin Gaz Yağları	21.615.040	18.154.580	4.630.089	13.298.449
24022090	Tütünlerden Mamul Sigaralar	8.080.986	9.070.994	3.775.795	6.220.470
39031100	Genleşebilen Plastikler Ve Mamülleri	5.365.085	8.515.249	4.489.245	7.440.974
85444999	İzole Edilmiş Teller, Kablolar ve Diğer İzole Edilmiş Elektrik İletkenleri (1000 V.luk gerilim için olanlar)	514.818	6.982.084	3.922.289	2.201.862
44101130	Yüzeyi Melamin Emdirilmiş Kağıtla Kaplanmış Olan Yonga Levhalar	5.741.047	5.849.597	2.299.542	4.158.812
30049000	Diğer Tedavide veya Korumada Kullanılmak Üzere Karışık Olan veya Olmayan Ürünlerden Oluşan İlaçlar	3.845.428	4.992.048	1.778.440	2.933.859
34022090	Sabun İçermeyen Yüzeaktif Organik Maddeler	3.520.731	4.549.092	2.251.904	1.901.626
19059055	Aromalı veya Tuzlu Ekmek, Pasta, Kek, Bisküvi ve Diğer Ekmekçilik Mamulleri	4.065.104	4.334.912	1.629.161	1.488.883
69072100	Ağırlıkça Suyu Absorbe Etme Katsayısı % 0,5'i Geçmeyen Seramikten Döşeme Veya Kaplama Karoları ve Kaldırım Taşları	4.724.251	4.054.251	1.418.144	2.892.514
56031290	Dokunmamış Mensucat (m2 ağırlığı 25 gramı geçen fakat 70 gramı geçmeyen)	2.231.287	4.017.611	2.049.015	1.665.658

Türkiye'nin Ülkeden İthalatında İlk 10 Ürün					
GTIP 8 Kodu	GTIP 8 Adı (Türkçe)	2019 (€)	2020 (€)	2020 (€) (Ocak – Haziran)	2021 (€) (Ocak – Haziran)
76020090	Alüminyum Döküntü ve Hurdalar	1.524.903	2.856.144	1.471.388	3.038.451
59069990	Diğer Kauçuk Mensucatlar	2.379.152	2.671.036	1.012.998	1.382.419
74040099	Bakır Döküntü ve Hurdalar	579.335	1.702.546	660.670	1.624.350
41012030	Yaş Ağırlığı 15 kg.ı Geçmeyen Ham Postlar ve Deriler	163.307	726.508	513.045	0
40103100	Dış Çevresi 60 cm'yi Geçen Vulkanize Edilmiş Kauçuktan Taşıyıcı Kolonlar	235.373	362.259	176.791	182.960
08102010	Ahududu	45.056	348.494	0	0
84243010	Buhar veya kum püskürtme makinaları ve benzeri makinalar (Isıtma Tertibatı Olanlar)	0	331.200	0	496.800
84472020	Sanayi Tipi Dikiş-Trikotaj Makinaları	0	330.000	0	0
40101200	Dokumaya Elverişli Vulkanize Edilmiş Kauçuktan Taşıyıcı Kolonlar	270.686	184.866	122.079	45.068
22030001	Malttan Üretilen Biralar (Şişede Olanlar)	15.170	177.218	84.574	136.532

Kaynak:

* Sıralamada 2020 verileri baz alınacaktır.

** Avrupa Ülkeleri İçin GTIP 8'li bazda sınıflama kullanılacaktır.

DEĞERLENDİRME

2019 yılında 3,49 Milyar Avro olan Kosova'nın toplam ithalatı, 2020 yılında %5,7'lik bir düşüşle 3,29 Milyar Avro olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında Kosova'nın en çok ithalat yaptığı ülkeler ise sırasıyla; 427,2 milyon Avro tutarla Almanya, 409,4 milyon Avro tutarla Türkiye ve 324,1 milyon Avro tutarla Çin'dir.

2019 yılında Kosova'ya olan ihracatımız 431,49 Milyon Avro iken, 2020 yılında %5,1 düşüşle 409,46 Milyon Avro olarak gerçekleşmiştir. İhracatımızda yaşanan düşüşün salgın nedeniyle Kosova'nın toplam ithalatında yaşanan %5,7'lik düşüşten kaynaklandığı ve 2019 yılında %12,33 olan ülkenin ithalatından aldığımız payın, 2020 yılında kısmi bir artış göstererek %12,42'ye ulaştığı görülmektedir. 2021 yılının Ocak – Eylül döneminde ise, ülkemizin Kosova'ya ihracatı 2020 yılının aynı dönemine göre %42,6 artış göstererek 414,3 milyon Avro olarak gerçekleşmiştir.

Kosova'nın ihracat rakamlarına bakıldığında, 2019 yılında 383,5 Milyon Avro olan toplam ihracat tutarının %23,8 oranında artış göstererek 2020 yılında 474,9 Milyon Avro'ya ulaştığı görülmektedir. Kosova'nın başlıca ihrac ürünleri madencilik ve hurda metal ürünleri iken; en çok ihracat yapılan ülkeler sırasıyla 110,2 milyon Avro tutarla Arnavutluk, 44,1 milyon Avro tutarla Kuzey Makedonya ve 43,9 milyon Avro tutarla Almanya'dır. Kosova ile ticaret ilişkilerimizin gelişmesine paralel olarak Kosova'nın ülkemize gerçekleştirdiği ihracat da artış göstermektedir. 2020 yılı sonunda 11,07 milyon Avro olarak gerçekleşen Kosova'dan ithalat tutarımız, 2021 yılı Ocak – Eylül döneminde, geçen seneye göre %72,1 artış göstererek 12,5 milyon Avro'ya ulaşmıştır.

Kosova'da müteahhitlik sektöründe firmalarımız etkin bir oyuncu konumundadır. 2010-2020 yılları arasında yaklaşık 1,5 milyar ABD Doları değerinde iş üstlenen Türk müteahhitlik ve teknik müşavirlik firmalarının önümüzdeki dönemde de faaliyetlerine devam edecekleri tahmin edilmektedir.

19 Ağustos 2021 tarihinde İstanbul Sanayi Odası tarafından organize edilen “Kosova Ülke Günü & Ticaret ve Yatırım Fırsatları Semineri” çevrimiçi etkinliğine Ticaret Müşavirliğimizce katılım sağlanmıştır. Söz konusu etkinlikte, İstanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu Üyesi Cemal Keleş ile Kosova İstanbul Başkonsolosu Suzan Novoberdaliu'nun açılış konuşmalarının ardından Priştine Ticaret Müşavir Yardımcısı Gözde EROĞLU, Kosova ticareti, iş birliği ve yatırım fırsatları konularında bir bilgilendirme sunumu gerçekleştirmiştir. Etkinlik kapsamında ayrıca, DEİK Türkiye – Kosova İş Konseyi Başkan Yardımcısı Ferhat Naci Güngör, Atlantik Group SH.P.K – CEO'su Niyazi Ayhan DEMİRKIRAN ve Güriş İnşaat ve Mühendislik A.Ş. İş Geliştirme Müdürü Erdal ŞAHİN Kosova pazarına ilişkin tecrübelerini dinleyicilerle paylaşmışlardır. Ticaret Müşavirliği ve Kosova'da faaliyet gösteren iş dünyası tarafından gerçekleştirilen sunumlarda Kosova'nın makroekonomik göstergeleri, ülkemiz ile ikili ilişkileri, iş yapma potansiyeli, dikkat edilmesi gereken hususlar, ülkenin altyapısı, bankacılık sektörü ve fırsatlar gibi birçok konu hakkında bilgiler verilmiş ve katılımcıların soruları cevaplandırılmıştır.

Kosova'da 24 – 26 Ağustos 2021 tarihleri arasında düzenlenen “ 2. Prizren Yatırım Forumu”nun (Invest in Prizren) açılışı Kosova Başbakanı Albin Kurti tarafından gerçekleştirilmiştir. Açılış töreni ve akabinde düzenlenen yatırım konferansına Türkiye'den Edirne, Bodrum, Karşıyaka, Buca ve Çeşme ile bölge ülkelerinden Tirana, Plevne ve Ulçin belediyelerinden katılım sağlanmıştır. Üç gün süren yatırım forumunun 24 Ağustos tarihindeki açılış törenine ve 25 Ağustos tarihinde gerçekleşen yatırım konferansına Ticaret Müşavirliğimizce katılım sağlanmıştır.